

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292.
Ефективна економіка. 2026. № 4.
ISSN 2307-2105

Copyright © The Author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2026.4.202>

УДК 351.86:35.07:005

С. В. Хоменко,

аспірант кафедри менеджменту та адміністрування,

НУ «Чернігівська Політехніка»

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0003-1417-0449>

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ У СИСТЕМІ ЗАХИСТУ ВІД НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ

S. Khomenko,

PhD student of the Department of Management and Administration,

Chernihiv Polytechnic National University

PUBLIC MANAGEMENT IN THE EMERGENCY PROTECTION SYSTEM

У статті проведено дослідження теоретико-методологічних засад публічного управління у системі захисту від надзвичайних ситуацій. Визначено, що в цьому контексті публічне управління є важливим інституційним механізмом забезпечення національної безпеки та стійкості соціально-економічних систем держави. Актуальність теми полягає у зростанні техногенних, природних і воєнних загроз, що визначають

підвищення ефективності управлінських рішень, удосконалення механізмів реагування та впровадження інноваційних підходів у сфері цивільного захисту.

Обґрунтовано концептуальну сутність публічного управління у системі захисту від надзвичайних ситуацій. Архітектоніка публічного управління є багаторівневою, ієрархічною організованою системою, що поєднує превентивні, оперативно-реагувальні та відновлювальні функції. Розроблено концептуальну модель впливу публічного управління на ефективність функціонування системи цивільного захисту, яка відображає взаємозв'язок управлінських рішень, ресурсного забезпечення та результативності заходів реагування і запобігання.

Визначено, що ефективність публічного управління залежить від узгодженості дій суб'єктів різних рівнів, рівня інституційної спроможності, якості управлінських рішень та здатності системи до адаптації в умовах невизначеності та багатофакторних ризиків. Окрему увагу приділено формуванню підходів до оцінки ефективності публічного управління, що базуються на поєднанні кількісних і якісних індикаторів, спрямованих на визначення рівня готовності системи до реагування, мінімізації наслідків надзвичайних ситуацій та зниження втрат.

Узагальнено, що розвиток публічного управління у сфері цивільного захисту потребує системного впровадження інноваційних управлінських технологій, удосконалення механізмів міжвідомчої взаємодії, підвищення рівня цифровізації. Важливим є формування адаптивної моделі управління, спрямованої на забезпечення довгострокової стійкості держави в умовах сучасних викликів.

The article studies the theoretical and methodological principles of public administration in the system of protection against emergencies. It is determined that in this context, public administration is an important institutional mechanism for ensuring national security and the stability of the socio-economic systems of the state. The relevance of the topic lies in the growth of man-made, natural and military threats, which determine the increase in the effectiveness of management

decisions, the improvement of response mechanisms and the implementation of innovative approaches in the field of civil protection.

The conceptual essence of public administration in the system of protection against emergencies is substantiated. The architecture of public administration is a multi-level, hierarchical organized system that combines preventive, operational-response and recovery functions. A conceptual model of the influence of public administration on the effectiveness of the functioning of the civil protection system has been developed, which reflects the relationship between management decisions, resource provision and the effectiveness of response and prevention measures.

It is determined that the effectiveness of public administration depends on the coherence of actions of subjects at different levels, the level of institutional capacity, the quality of management decisions and the system's ability to adapt in conditions of uncertainty and multifactorial risks. Special attention is paid to the formation of approaches to assessing the effectiveness of public administration, based on a combination of quantitative and qualitative indicators aimed at determining the level of readiness of the system to respond, minimizing the consequences of emergencies and reducing losses. It is summarized that the development of public administration in the field of civil protection requires the systematic implementation of innovative management technologies, improving mechanisms for interagency interaction, and increasing the level of digitalization. It is important to form an adaptive management model aimed at ensuring the long-term sustainability of the state in the face of modern challenges.

Ключові слова: *публічне управління, надзвичайні ситуації, цивільний захист, національна безпека, інституційна система, ефективність управління, резильєнтність.*

Keywords: *public administration, emergencies, civil protection, national security, institutional system, management efficiency, resilience.*

Вступ. Публічне управління в системі захисту від надзвичайних ситуацій є вагомим елементом забезпечення національної безпеки держави. Основне завдання публічного управління є збереження життя і здоров'я населення та посилення стійкості соціально-економічних систем в умовах кризових ситуацій. Зростання техногенних, природних і воєнних загроз здійснює вагомий вплив на необхідність ефективного застосування управлінських рішень задля швидкого реагування на надзвичайні ситуації.

Національна система публічного управління у сфері захисту від надзвичайних ситуацій реалізується під впливом зростання ризиків. За таких умов визначено необхідність трансформації традиційних підходів до управлінських функцій. Зокрема, із урахуванням інноваційних підходів, ризик-орієнтованого управління, міжвідомчої взаємодії, цифровізації та проєктоорієнтованих методів. Ефективність функціонування системи залежить від узгодженості дій суб'єктів, рівня ресурсного забезпечення та здатності до адаптації в умовах кризових ситуацій. Відповідно до цього, питання дослідження тематики публічного управління в системі захисту від надзвичайних ситуацій є актуальним та своєчасним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання публічного управління у системі захисту від надзвичайних ситуацій є часто досліджуваним у наукових працях. В більшій кількості випадків дослідження публічного управління здійснюється в системі необхідності посилення національної безпеки та цивільного захисту.

Зокрема, у праці Мельниченка Б. Б. [3] досліджено організаційно-правові засади функціонування системи забезпечення національної безпеки, де акцентовано на важливості нормативно-правового регулювання як базису ефективного функціонування системи публічного управління, зокрема у сфері цивільного захисту. Визначено, що чіткий розподіл повноважень між органами державної влади є інструментом ефективного реагування на надзвичайні ситуації.

В продовження, Стоянович Д. Д. [7] визначив дієвість організаційного механізму публічного управління в умовах надзвичайних обставин, де аргументовано основні елементи механізму управління, зокрема інституційну структуру, функціональні зв'язки та інструменти впливу.

У дослідженні Тимошик Н., Расшивалов Д., Тарасенко І. та Великих К. [8] розглянуто управління надзвичайними ситуаціями в контексті ризик-менеджменту та фінансових викликів. Автори обґрунтовують важливість інтеграції фінансових механізмів у систему реагування на надзвичайні ситуації, а також підкреслюють роль ефективного розподілу ресурсів у забезпеченні стійкості системи.

Дослідниця Петрова Н. [6] у своїй науковій праці розглядає методи управління кризовими ситуаціями з урахуванням міжнародного досвіду, де проаналізовано сучасні підходи до антикризового управління, серед яких особливе значення надається ризик-орієнтованому підходу, стратегічному плануванню та міжвідомчій координації. Також Фоменко А. [9] обґрунтовує значення комплексного та проєктного підходу до організації цивільного захисту. У своєму дослідженні Чумак В. [10] досліджує інноваційні підходи до управління надзвичайними ситуаціями, зокрема застосування цифрових технологій, сучасних управлінських інструментів та проєктоорієнтованого підходу. Дослідження Яковенко Л. [11] спрямоване на деталізацію механізмів управління надзвичайними ситуаціям та кризами.

Дослідження наукових джерел свідчить, що публічне управління у сфері захисту від надзвичайних ситуацій розглядається як багатокomпонентна система, яка охоплює правові, організаційні, економічні та інформаційно-комунікаційні аспекти. Водночас, незважаючи на значну кількість досліджень, потребують подальшого дослідження питання інтеграції інноваційних підходів, підвищення ефективності міжвідомчої взаємодії та формалізації механізмів оцінки результативності публічного управління у цій сфері.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є обґрунтування теоретико-методологічних основ публічного управління у

системі захисту від надзвичайних ситуацій та визначення особливостей його впливу на ефективність функціонування системи цивільного захисту.

Задля досягнення поставленої мети визначено наступні завдання:

- визначити сутність та роль публічного управління у системі захисту від надзвичайних ситуацій;
- дослідити сучасні підходи до організації публічного управління в умовах зростання техногенних, природних і воєнних загроз;
- обґрунтувати функціональні напрями публічного управління у сфері цивільного захисту;
- проаналізувати механізми взаємодії суб'єктів публічного управління та рівень їх координації в умовах кризових ситуацій.

Виконання поставлених завдань сприятиме розкриттю необхідності дієвої політики публічного управління в системі надзвичайних ситуацій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Концептуальна сутність публічного управління у системі захисту від надзвичайних ситуацій обґрунтовує, що публічне управління є вагомим елементом забезпечення національної безпеки та соціально-економічної резильєнтності держави. Надзвичайні ситуації, що виникають на території України, мають комплексний характер. Відповідно до цього, НС варто розглядати як об'єкт нормативного регулювання та управлінського впливу [1, 2] . Сутність публічного управління в цій сфері формується на основі інтеграції превентивних, оперативного-реагуювальних та відновлювальних функцій. Відповідні принципи реалізуються через ієрархічну систему органів державної влади, місцевого самоврядування та спеціалізованих служб. Такий підхід забезпечує системність та дієвість управлінських рішень та забезпечує міжрівневу взаємодію.

Розвиток системи публічного управління у сфері цивільного захисту має враховувати систему інноваційних підходів. Зокрема, ризик-орієнтоване управління, міжвідомча координація, цифровізація процесів та проєктоорієнтоване планування. Проєктоорієнтований підхід дозволяє

підвищити адаптивність і результативність управлінських рішень. Відбувається оптимізація розподілу ресурсів та забезпечення досягнення стратегічних цілей у сфері захисту від надзвичайних ситуацій. Запровадження цифрових рішень і аналітичних систем моніторингу сприяє підвищенню оперативності прийняття рішень та інтеграції ресурсного потенціалу.

У своїй сутнісній характеристиці публічне управління передбачає визначення принципів, функцій, механізмів та інструментів реалізації захисту від надзвичайних ситуацій [4]. В умовах швидких соціально-економічних змін традиційні підходи формування публічного управління є менш ефективними та не в повній мірі забезпечують потреби у дієвому захисту під час воєнного стану та техногенного перевантаження. Відповідно, важливим є формування нових підходів до формування системи публічного управління, зокрема, з урахуванням проєктоорієнтованої моделі. Такий підхід сприятиме підвищенню ефективності, гнучкості та результативності управлінських рішень. Доцільним є дослідження сутності публічного управління у системі цивільного захисту як вагомого інструменту забезпечення безпеки населення і територій в умовах надзвичайних ситуацій.

Критерії оцінки ефективності публічного управління у сфері цивільного захисту є комплексними та враховують різні етапи управлінського циклу [2]. Вони включають індикатори превентивної ефективності, оперативно-реагувальної ефективності та відновлювальної ефективності. Такий підхід дозволяє систематично оцінювати результативність управлінських рішень та забезпечувати безперервний розвиток системи цивільного захисту.

Важливим є дослідження впливу публічного управління на ефективність функціонування системи захисту від надзвичайних ситуацій. Цілісність та дієвість заходів у сфері цивільного захисту забезпечується через реалізацію результативних інструментів державної політики, організаційно-управлінські рішення та координацію між суб'єктами.

Доцільним є формалізація відповідного механізму, який відображає взаємозв'язок управлінських впливів, ресурсного забезпечення та результатів реагування і запобігання системи публічного управління на надзвичайні ситуації на державному та національному рівнях.

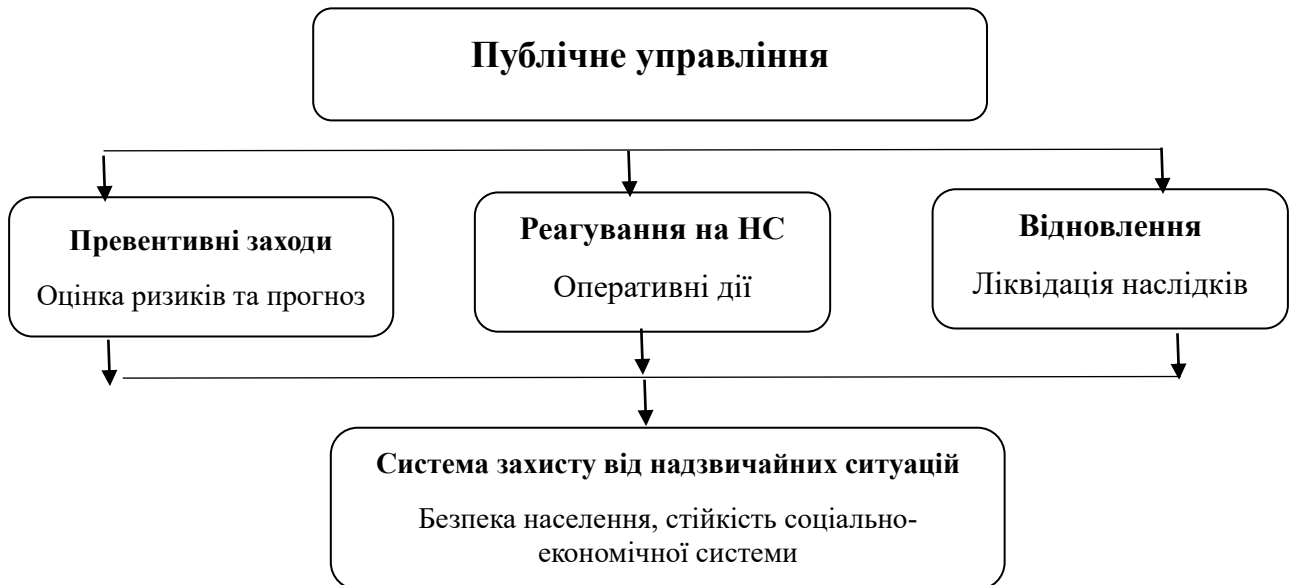

Рисунок 1. Вплив публічного управління на систему захисту від надзвичайних ситуацій

Джерело: розроблено автором

Концептуальна модель впливу публічного управління на систему захисту від надзвичайних ситуацій визначена через управлінський вплив трьох функціональних напрямів, а саме превентивних заходів, реагування на надзвичайні ситуації та відновлення. Публічне управління є системоутворюючим елементом. Функціонально публічне управління забезпечує планування, координацію дій та формування необхідних ресурсів.

Зокрема, превентивні заходи включають оцінку ризиків і прогнозування можливих загроз. Це дозволяє мінімізувати ймовірність виникнення надзвичайних ситуацій. Реагування передбачає реалізацію оперативно-реагувальних заходів, спрямованих на локалізацію загроз та зниження їх негативного впливу. Відновлювальний напрям забезпечує

ліквідацію наслідків і повернення соціально-економічної системи до нормального функціонування.

Синергія зазначених підходів формує цілісну систему захисту від надзвичайних ситуацій. Результативними показниками є забезпечення безпеки населення та підвищення стійкості соціально-економічної системи до кризових викликів. Взаємозв'язок між елементами моделі свідчить про необхідність комплексного підходу до управління [4]. Комплексний підхід має враховувати узгодженість управлінських рішень, ефективний розподіл ресурсів та безперервність управлінського циклу. Зазначене дозволить підвищити ефективність реагування на надзвичайні ситуації та забезпечити довгострокову адаптивність системи цивільного захисту в умовах зростаючої невизначеності та багатofакторних ризиків [5].

Оцінка ефективності публічного управління у сфері захисту від надзвичайних ситуацій є вагомим елементом забезпечення результативності функціонування системи цивільного захисту. Відповідні критерії оцінки побудовані на комплексному підході, що поєднує кількісні та якісні показники. Основною метою застосування такого підходу є визначення оперативності реагування та здатності системи до запобігання ризикам. Ефективність публічного управління доцільно розглядати як механізм досягнення стратегічних цілей. Такими цілями є зниження рівня втрат, мінімізації наслідків надзвичайних ситуацій та підвищення рівня готовності органів управління та населення до дій у кризових умовах.

Висновки. Публічне управління у системі захисту від надзвичайних ситуацій є вагомим інституційно-організаційним механізмом забезпечення національної безпеки та стійкості держави. Сутність поняття «надзвичайні ситуація» має комплексний характер і поєднує правову, управлінську та безпекову складові. Зазначений підхід обумовлює необхідність їх розгляду як об'єкта нормативного регулювання та об'єкта управлінського впливу. Нормативно-правова база визначена структурною інституційною архітектонікою системи цивільного захисту. У своєму функціоналі

інституційна архітектоніка забезпечує розподіл повноважень, координацію дій та реалізацію державної політики у відповідній сфері.

Отже, публічне управління у сфері цивільного захисту є цілісною, багаторівневою та адаптивною системою. Принципи та функції публічного управління спрямовані на забезпечення реалізації превентивних, оперативно-реагуювальних і відновлювальних заходів. Запропонований підхід до формалізації механізму впливу публічного управління формує методологічну основу для підвищення ефективності управлінських рішень, оптимізації використання ресурсів та забезпечення довгострокової стійкості соціально-економічної системи в умовах надзвичайних ситуацій.

Література

1. Державна служба України з надзвичайних ситуацій. Офіційний сайт. URL: <https://dsns.gov.ua/> (дата звернення: 06.04.2026)
2. Кодекс цивільного захисту України. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2013, № 34-35, ст.458. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#Text> (дата звернення: 09.04.2026)
3. Мельниченко Б. Б. Організаційно-правові засади функціонування системи забезпечення національної безпеки. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 12. С. 301–304.
4. Миколюк А. В. Публічне управління в умовах військового стану: питання ефективності. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2022. Вип. 29. С. 45-48
5. Ортіна Г. В., Трусова Н. В. Державне управління безпекою особистості в контексті сталого розвитку та національної безпеки. *Вісник НУЦЗ України*. Серія: Державне управління. 2023. Вип. 2(19). С. 66–74
6. Петрова Н. Методи управління кризовими ситуаціями: міжнародний досвід. Львів : Вид-во «Львівська політехніка», 2022. 220 с.

7. Стоянович Д.Д. Організаційний механізм публічного управління в умовах надзвичайних обставин у сучасній Україні. *Публічне урядування*. 2022. № 4 (32). С. 66-72.
8. Тимошик, Н., Расшивалов, Д., Тарасенко, І. та Великих, К. (2025). Управління надзвичайними ситуаціями в управлінні ризиками: підходи до подолання фінансових викликів. *Міжнародний журнал економічних наук*, 15 (1), 1-13. <https://doi.org/10.31181/ijes1512026226> (дата звернення: 09.04.2026)
9. Фоменко А. Цивільний захист в Україні: створення та функціонування. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2022. № 1 (116). С. 7-14
10. Чумак В. Інноваційні підходи до управління кризами: досвід України та світу. *Економіка та управління*. 2021. № 4. С. 98-105.
11. Яковенко Л. Комунікація в умовах криз: соціальні медіа як інструмент реагування. Дніпро : Вид-во ДНУ, 2023. 180 с.

References

1. The official site of the State Emergency Service of Ukraine (2026), available at: <https://dsns.gov.ua/> (Accessed 6 April 2026).
2. Verkhovna Rada of Ukraine (2013), “Code of Civil Protection of Ukraine”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#Text> (Accessed 9 April 2026).
3. Melnychenko, B. B. (2022), “Organizational and legal principles of the functioning of the national security system”, *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal*, Vol. 12, pp. 301–304.
4. Mykoliuk, A. V. (2022), “Public administration under martial law: issues of efficiency”, *Publichne upravlinnia i administruvannia v Ukraini*, Vol. 29, pp. 45–48.
5. Ortina, H. V. and Trusova, N. V. (2023), “Public administration of personal security in the context of sustainable development and national security”, *Visnyk NUTsZ Ukrainy. Serii: Derzhavne upravlinnia*, Vol. 2(19), pp. 66–74.

6. Petrova, N. (2022), *Metody upravlinnia kryzovymy sytuatsiiamy: mizhnarodnyj dosvid* [Methods of crisis management: international experience], Lviv Polytechnic Publishing House, Lviv, Ukraine.
7. Stoianovych, D. D. (2022), “Organizational mechanism of public administration under emergency conditions in modern Ukraine”, *Publichne uriaduvannia*, Vol. 4(32), pp. 66–72.
8. Tymoshyk, N., Rasshyvalov, D., Tarasenko, I. and Velykykh, K. (2025), “Management of emergencies in risk management: approaches to overcoming financial challenges”, *International Journal of Economic Sciences*, vol. 15 (1), pp. 1–13. <https://doi.org/10.31181/ijes1512026226>.
9. Fomenko, A. (2022), “Civil protection in Ukraine: formation and functioning”, *Naukovyi visnyk Dnipropetrovskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav*, Vol. 1 (116), pp. 7–14.
10. Chumak, V. (2021), “Innovative approaches to crisis management: experience of Ukraine and the world”, *Ekonomika ta upravlinnia*, Vol. 4, pp. 98–105.
11. Yakovenko, L. (2023), *Komunikatsiia v umovakh kryz: sotsial'ni media iak instrument reahuvannia* [Communication in crisis conditions: social media as a response tool], *Dnipro National University Publishing House*, Dnipro, Ukraine.

Отримано редакцією журналу / Received: 14.04.26

Прорецензовано / Revised: 20.04.26

Дата публікації / Published: 23.04.26